بررسی دیدگاه پرستاران شاغل در بخش روانپزشکی در مورد عوامل تنش‌زا

فاطمه اسکندری[1]- مهدی صفری[2]- داوود عودی[3]

چکیده

زمینه و هدف: پرستاری حرفه‌ای پرتنش است. تنش بخشی از اجرای نقشهای مراقبتی مستقیم و غیر مستقیم پرستاران می‌شود. علاوه بر مسائل و مشکلات بیماران که دلیلی برای تنش پرستاران است، مسائل اجرایی از قبیل شرایط کاری ضعیف و تقاضاهای غیرمنطقی سازمان انرژی تمرکزی پرستاران را که باید صرف مراقبت بیمار گردد، از آنان دور می‌نماید. تنش هم برای پرستار و هم برای سازمان ارائه‌دهنده خدمات پرستاری مشکل‌زاست؛ ممکن است در اثر تنش شدید و طولانی مدت، پرستاران دچار بیماری روان‌تنی و آسیبهای دیگر بهداشت روانی شوند. تنش برای سازمان به دلیل ایجاد غیبت‌های مکرّر، جابه‌جایی‌ها، کارشکنی و ... مشکل‌زا خواهد بود. بیشتر تحقیقات موجود بر روی تنش پرستاران بخش‌های جسمی تمرکز داشته و توجه به تنش پرستاران بخش روان نیز ضروری است. مطالعه حاضر با هدف ارزیابی دیدگاه پرستاران شاغل در بخش روانپزشکی در مورد عوامل تنش‌زا انجام شد.

روش تحقیق: این مطالعه توصیفی در مرکز آموزشی، درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام شد. روش نمونه‌گیری در دسترس و واحدهای مورد پژوهش پرستاران شاغل در این مرکز بودند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی در سطح معنی‌داری $P\leq ۰/۰۵$ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: پرستاران مورد مطالعه، نیروی انسانی ناکافی (۱۰۰٪)، عامل کشمکش کادر پرستاری با یکدیگر (۲۰٪)، ترس و نگرانی در مورد بیماران (۸۰٪)، عدم همکاری اعضای دیگر تیم درمان (۲۰٪)، آیین‌نامه‌ها و بخش‌نامه‌های غیرمنطقی در مورد مراقبتها (۵۰٪)، اعضای مشکل‌دار خانواده بیماران (۴۰٪)، تقاضای آموزشی از پرستاران (۱۰٪)، بیماریهای جسمی و روانی شخصی (۱۰٪)، کمبود مهارت و آگاهی در مورد ارائه مراقبتهای پرستاری در بخش روان (۵٪) را از عوامل ایجاد تنش در این بخشها دانستند.

نتیجه‌گیری: با توجه به تأثیر زیاد ناکافی بودن کادر پرستاری که خود عامل بسیاری از نگرانیهای دیگر پرستاران از جمله ترس و نگرانی درباره بیماران و کشمکش بین کارکنان و خستگی و متعاقب آن عدم همکاری بین اعضا می‌باشد، به نظر می‌رسد بهترین راه جهت کنترل بسیاری ار عوامل تنش‌زا در پرستاری، بکارگیری نیروی تخصصی و به تعداد کافی در بخشها باشد.

واژه‌های کلیدی: روان پرستاران؛ عوامل تنش‌زا؛ تنش

فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم‌پزشکی بیرجند (دوره ۳؛ شماره ۱و۲؛ سال ۱۳۸۵)

[1] نویسنده مسؤول؛ کارشناس ارشد آموزش روان‌پرستاری؛ عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز
ادرس: تبریز- خیابان شریعتی جنوبی- دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تبریز
تلفن: ۲۲۷۵۳۵۳-۰۴۱۱ نمابر: ۲۲۷۶۳۶۴-۰۴۱۱ پست الکترونیکی: eskandari_re@yahoo.com
[2] کارشناس ارشد آموزش پرستاری داخلی- جراحی، عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز
[3] کارشناس ارشد روان‌پرستاری، عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-03]

مقدمه

امروزه سلامتی، بهداشت و رفاه کارکنان در محیط کاری و تطابق وضع جسمی و روحی آنان با محیط کار یک امتیاز محسوب نمی‌شود، بلکه یک نیاز از سلسله نیازهای طبیعی انسان است که تحقق آن شرط اساسی برای فعالیتهای پربار و در نتیجه افزایش راندمان کار و سرمایه‌ها و در نهایت ازدیاد بهره‌وری در یک سازمان است. بی‌گمان اقتصادی شکوفا و صنعتی خودکفا و جامعه‌ای توسعه‌یافته بدون داشتن نیروی کار سالم و تندرست امکان‌پذیر نخواهد بود. ۸۰-۸۵٪ بیماریها توسط تنش یا با کمک تنش ایجاد می‌شوند. منابع ایجاد تنش گوناگون هستند که یکی از مهمترین آنها، شغل می‌باشد (۱).

پرستاری حرفه‌ای پرتنش است. تنش بخشی از اجرای نقشهای مراقبتی مستقیم و غیر مستقیم پرستاران می‌شود؛ علاوه بر مسائل و مشکلات بیماران که دلیلی برای تنش در پرستاران است، مسائل اجرایی از قبیل شرایط کاری ضعیف و تقاضاهای غیر منطقی سازمان، انرژی تمرکزی پرستاران را که باید صرف مراقبت بیمار گردد، از آنان دور می‌نماید. تنش هم برای پرستار و هم برای سازمان ارائه‌دهنده خدمات پرستاری مشکل‌زاست؛ ممکن است در اثر تنش شدید و طولانی‌مدت، پرستاران دچار بیماری روان‌تنی و آسیبهای دیگر بهداشت روانی شوند. تنش کارکنان برای سازمان نیز، به دلیل ایجاد غیبتهای مکرّر، جابه‌جایی‌ها، کارشکنی‌ها و ... مشکل‌زا خواهد بود (۲).

تنش ناشی از کار، خطر فرسودگی شغلی را به دنبال دارد که این مشکل به دنبال تماس طولانی با عوامل تنش‌زا اتفاق می‌افتد (۳) و به این دلیل به نظر می‌رسد پرستاران بیشتر از سایر کارکنان بهداشتی، درمانی در معرض خطر فرسودگی شغلی هستند (۴).

فرسودگی شغلی با ایجاد تصویر ضعیفی از خود، نگرش منفی نسبت به شغل و احساس عدم ارتباط با مددجو در هنگام ارائه مراقبت همراه است که به افت شدید کیفیت خدمات بهداشتی، درمانی می‌انجامد (۵). Carson تعدادی از عوامل تنش‌زا در پرستاران شاغل در بخش روانپزشکی را شامل خودکشی بیمار، پرسنل ناکافی، روانپزشکان عصبانی، اعضای خانواده غیر متعهد، بیماران متخاصم و تکالیف نامناسب در بخش می‌داند و معتقد است شناسایی عوامل تنش‌زا در پرستاران شاغل در بخشهای روانپزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است (۲).

با توجه به اهمیت حفظ نیروی پرستاری و سالم نگه داشتن این قشر به عنوان افرادی که حافظ سلامت و تندرستی اعضای جامعه هستند و از آنجا که بیشتر تحقیقات موجود، بر روی تنش در پرستاران بخشهای جسمی تمرکز داشته است و یا در مطالعات مرتبط بخشهای روان به طور جداگانه مورد بررسی قرار نگرفته و نیاز است به تنش پرستاران بخش روان نیز توجه شود، مطالعه حاضر با هدف ارزیابی دیدگاه پرستاران شاغل در بخش روانپزشکی در مورد عوامل تنش‌زا انجام شد.

روش تحقیق

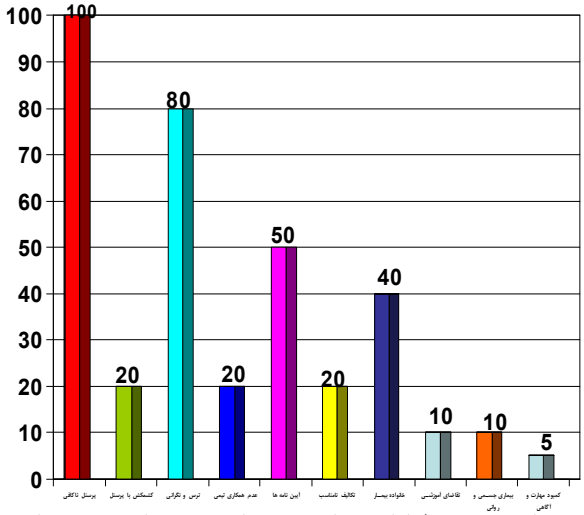
این مطالعه توصیفی به روش نمونه‌گیری در دسترس و بر روی ۵۰ نفر از پرستاران شاغل در مرکز آموزشی، درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای خود ساخته و در یک بخش، حاوی سؤالاتی در مورد عوامل تنش‌زا در بخشهای روانپزشکی برای پرستاران بود که با استفاده از منابع روانپرستاری و پرستاری بهداشت روان تهیه شده بود. اعتبار ابزار از طریق روایی محتوا و پایایی آن با استفاده از روش بازآزمایی با ضریب همبستگی ۸۰٪ تعیین شد.

داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی در سطح معنی‌داری $P\leq ۰/۰۵$ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

۷۰٪ واحدهای مورد پژوهش مذکر و ۳۰٪ مؤنث و ۷۶٪ متأهل بودند. ۵۰٪ دارای سابقه کار به مدت ۸ تا ۱۰ سال در بخش روانپزشکی بودند. پرستاران مورد مطالعه، نیروی انسانی ناکافی (۱۰۰٪)، عامل کشمکش کادر پرستاری با یکدیگر (۲۰٪)، ترس و نگرانی در مورد بیماران (۸۰٪)، عدم همکاری اعضای دیگر تیم درمان (۲۰٪)، آیین‌نامه‌ها و بخش‌نامه‌های غیرمنطقی در مورد مراقبتها (۵۰٪)، اعضای مشکل‌دار خانواده بیماران (۴۰٪)، تقاضای آموزشی از پرستاران (۱۰٪)، بیماریهای جسمی و روانی شخصی (۱۰٪)، کمبود مهارت و آگاهی در مورد ارائه مراقبتهای پرستاری در بخش روان (۵٪) را از عوامل ایجاد تنش در این بخشها دانستند (نمودار ۱).

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-03]

نمودار ۱-توزیع فراوانی عوامل تنش‌زا در پرستاران بخش روان

بحث

نتایج این پژوهش نشان داد که بیشترین عوامل تنش‌زا در بخش روان برای پرستاران شامل پرسنل ناکافی، ترس و نگرانی از آشفتگی و تحریک‌پذیری بیماران و آیین‌نامه‌های غیرمنطقی مربوط به بخش روان می‌باشد. در مطالعه‌ای که در سال ۱۳۸۳ با عنوان تنش شغلی در پرستاران بیمارستانهای آموزشی تهران انجام شد، نشان داده شد که حجم بالای کاری که احتمالاً به دلیل نیروی ناکافی می‌باشد (با فراوانی ۵۰٪)، از مهمترین موقعیتهای تنش‌آور بوده است؛ همچنین در این مطالعه دیدن رنج و مرگ بیمار (با فراوانی ۷۵٪) از بالاترین عوامل تنش‌زا بود که در مطالعه حاضر به صورت ترس و نگرانی از بیمار (با فراوانی ۸۰٪) مطرح شده است (۶). در مطالعه کاهنی و همکاران در بیمارستانهای آموزشی بیرجند و نهبندان نیز به ساعات کار زیاد پرستاران (با فراوانی ۱۸/۴۵٪) به عنوان مهمترین عامل تنش‌زای شغلی اشاره شده است؛ همچنین در همین مطالعه به انتظارات غیرواقعی مسؤولین مافوق (با فراوانی ۱۸/۰۸٪)، به عنوان یکی از عوامل تنش‌زا اشاره شده (۷) که در مطالعه حاضر این عامل با عنوان آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های غیر منطقی (با فراوانی ۵۰٪) و تکالیف نامتناسب (با فراوانی ۲۰٪) مطرح شده است و فراوانی بالاتری را نشان می‌دهد. در مطالعه‌ای نیز نشان داده شد ۵۰٪ مواردی که پرستاران بخش روان به عنوان عوامل تنش‌زای شدید مطرح کرده بودند، سازمانی و اجرایی بود (۲). مطالعه‌ای که به طور خاص عوامل تنش‌زا را در پرستاران بخش روانپزشکی مورد بررسی قرار داده باشد، به دست نیامد؛ تنها مطالعه‌ای با عنوان فرسودگی شغلی در پرستاران بخش روان در یکی از بیمارستانهای روانپزشکی تهران به دست آمد که این میزان را ۴۴/۵٪ و در حدّ بالا نشان داد که در مقایسه با مطالعه‌ای که با هدف تعیین میزان فرسودگی شغلی پرستاران ناشی از تنش در بخشهای جسمی در سال ۱۳۸۱ انجام شد و ۲۰/۷٪ پرستاران فرسودگی شدید و ۴۵/۸٪ فرسودگی متوسط را تجربه کرده بودند، از میزان بالاتری برخوردار است (۶). حضور در محیطهای کاری باعث برخورد انسان با انواع مخاطرات و عوامل تنیدگی‌آور می‌شود که گاهی جدا کردن آنها از محیطهای کاری اجتناب‌ناپذیر است؛ البته سیستم‌های سلامت شغلی می‌توانند در جهت کاهش و گاهی پیشگیری از این صدمات گام بردارند (۱).

نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد که در بخشهای روانپزشکی، عوامل تنیدگی‌آور مختلفی برای پرستاران وجود دارد که برخی از آنها مشترک با سایر بخشهای بیمارستانی است و برخی تنها مختص پرستاران بخشهای روانپزشکی می‌باشد. با توجه به این که فرسودگی شغلی ناشی از تنش مداوم در پرستاران پدیده‌ای مخرّب تلقی می‌شود و برای سلامتی جسمی و روحی آنها مضر است و باعث جلوگیری از رشد حرفه‌ای آنان می‌گردد (۸)، پیشنهاد می‌شود راهکارهایی جهت کاهش تنیدگی و تحلیل جسمی و عاطفی ناشی از آن در پرستاران بخشهای روان مورد توجه قرار گرفته و در جهت حذف یا تعدیل آنها برنامه‌ریزی و اقدام لازم صورت گیرد.

منابع:

۱- مرشدی‌زاده م. سلامت حرفه‌ای و عوامل تهدیدکننده آن. مجله علمی آموزشی دانشکده بهداشت بقیه ا... . ۱۳۸۳؛ ۴ (۱۳ و ۱۴): ۳-۱۱.

2- Carson VB. Mental health nursing: the nurse-patient journey. 2nd ed. Philadelphia: WB Saunders; 2000.

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-03]

۳- محمدی م ع، دادخواه ب، مظفری ن. بررسی میزان فرسودگی شغلی پرستاران شاغل در بیمارستانهای شهر اردبیل. مجله علمی- پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی اردبیل در سال ۱۳۸۱. ۱۳۸۴؛ ۷ (۱): ۱-۷.

4- Christine M, Hearly R. Nursing Stress: the effect of coping strategies and job satisfaction in a sample of australian nurse. JOAN. 2000, 31 (3): 681-88.

۵- یعقوبی‌نیا ف و همکاران. بررسی ارتباط عزت نفس با فرسودگی شغلی در پرستاران شاغل در بیمارستانهای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد. مجله اسرار. ۱۳۸۲؛ ۱۰(۳): ۷۳-۷۹.

۶- ونکی ز، حبشی‌زاده ا، حبیبی‌پور ب. تنش شغلی پرستاران و منابع حمایت اجتماعی آنان. فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی بیرجند. ۱۳۸۳؛ ۱ (۴): ۵-۸.

۷- کاهنی س و همکاران. بررسی عوامل تنش‌زای شغلی در پرستاران شاغل در بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. ۱۳۸۳؛ ۱ (۴): ۲۱-۲۵.

8- Moore J. Why is this happening a causal attribution approach to work exhausion consequences.Academy of Management Review. 2000; 45: 45-66.

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-03]

Title: Nurse's stressors in psychiatric ward

Authors: F. Eskandari[1], M. Safari[2], D. Oudi[3]

Abstract

Background and Aim: Without question, nursing is a stressful profession. Stress is a part of both direct and indirect caring roles in nurses. In addition to difficult patient issues that cause stress in nurses, administrative issues such as poor working conditions and unreasonable demands, siphon energy away from the nurse's primary focus, which is the care of the patient. Most of the research that exist on nursing stress focus on nurses who work in settings in physical health. It is equally important to examine the stresses in psychiatric nursing.

Materials and Methods: This study was designed to determine the stressors of nurses who working in psychiatric ward Razi hospital, Tabriz. The instrument of data gathering was questionnaire.

Results: Stressors were mentioned include: 100% of nurses, inadequate staffing, 80% exhaustion about patients, 50% unrealistic schedules. 40% unreasonable family members, 20% incorporated other staffs, 20% unsuitable task and 20% peer conflict. 10% education demands, 10% personal illness, 5% lack or recognition and 5% inadequate compensation.

Conclusion: Nursing is a stressful profession. Stress can lead to burnout, which is described as an exhaustion of physical and emotional strength. Many strategies have been suggested for dealing with stress and burnout. In our country general nurses are working in psychiatric unit and education of stress management strategies to nurses is necessary.

Key Words: Stress; Stressors; Psychiatry ward; Nurse

[1] *Corresponding Author; Instructor, Faculty of Nursing & Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences. Tabriz, Iran. eskandari_re@yahoo.com*
[2] *Instructor, Faculty of Nursing & Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences. Tabriz, Iran.*
[3] *Instructor, Faculty of Nursing & Midwifery, Birjand University of Medical Sciences. Birjand, Iran.*

[Downloaded from mcj.bums.ac.ir on 2026-11-03]